

Hark Olufs' selvbiografi

Dansk tekst (Kjøbenhavn 1747)

HARCK OLUFS, Fød paa Øen Amrom udi Riber-Stift i Jydland, Besynderlige AVANTURES, som have tildraget sig med ham Især til *Constantine* og paa andre Steder i *Africa*, For deres Merkværdigheds skyld i Trykken udgivne.

|3| Da det har behaget vor HERre at føre mig paa en særdeeles Maade frem for mange tusinde andre Mennesker, har man begiert af mig, at de selvsomme Hændelser, som mig ere vederfarne, maatte for deres Merkværdigheds skyld vorde forfattede i Pennen og overleverede til Trykken, paa det at samme efterdags kunde tiene til et Beviis, hvor underlig Gud fører Menneskens Børn, og at han endog kand bøye efter sin Velbehag en U-christens Hierte til Mildhed.

Anno 1708 den 19. *Julij* saae jeg først denne Verdens Lys paa den liden Øe kaldet Amrom, beliggende i Vester-Søen og henhørende til Riber-Stift i Jylland. Som mine Landsmænds Næring er af Søen, har jeg og betimeligen i mit tolvte Aar været omhyggelig, for at blive en duelig Søemand; jeg havde paa tredie Aar giort en og anden Reise, da jeg tillige med trede af mine Landsmænd Richard Flor, Jens Nikelsen og Hark Nikelsen, Jørgen Oksen fra |4| Føhr, og tre fra Elben maatte see mig fangen af en Tyrkisk Caper ved det Sted i Canalen, som kaldes Sordels, det var den 10 *Martii* 1724 da dette skeede, og derpaa bleve vi førte til Algier. Jeg blev soldt paa Torvet for 1000 Cartuches eller 500 Sdlr. men Dagen derefter overlod mig min Kiøbmand til en anden med 100 Cartuchers Profit. Ved denne Hosbond var jeg en 14 Dags Tiid, mit Arbeide var at bestille et og andet i Haven, item at indsanke Morbær-Blade til min Patrons Silke-Orme, og dernest at bære Vand og at holde Huuset ryddeligt. Men som den Constantinske Bej ved Navn Assin, havde sin Commissionaire i Algier for at indkiøbe Slaver, fik han Lyst til mig, og min Patron overlod mig til hannem for 450 Styk von Achten. Denne Bej Assin kand agtes som en liden Konge, hvis Hoved-Stad er Constantine,

en anseelig Stad og Fæstning, beliggende efter min Gisning 12 Dages Reise eller 60 Miile fra Algier Sønder paa. Saa vit jeg veed, stod han ikke i nogen Henseende under den store Sultan, men var Souverain i sit Land; han var, da jeg kom i hans Tieneste, alt en Herre af en høj Alder, hastig Sind, sund Complexion, han var behiertet og havde en god Krigs Erfarenhed, saasom han for |5| min Tiid og stedse i min Tiid, laae til Feldt med sin Armee, da der af og til forefaldt Disputer med hans Naboer. Een Maaned var han dog i det mindste hvert Aar i Constantine. Han havde tvende Fruer, hvilke bleve opvartede af nogle sneese Betienter, Mænd og Qvinder, iblandt disse vare 4 Gildinger beskikkede til deres Kammertienere. Han selv loed sig opvarte af 30 til 40 Laqveier, hvoraf vel halvedelen vare Renegader, hvilke siden blive aflagte med de beste Betieninger i Landet.

Jeg maae her, førend jeg gaaer videre, med faa Ord melde noget om Landets Egenskaber, dernæst om Nationens, og endeligen, om min egen Skiæbne. Landet er fuldt af Klipper, hvoraf nogle ere saa høye, at der idelig ligger Sne derpaa, endskiønt at Landet neden for Klipperne er af saa stor en Hede, at naar Camelerne bragte hele Dragter der fra i Begyndelsen, var dog Sneen nesten bortsmeltet til et par smaa Klumper, før de kom til Foden af Klippen. Ellers er Landet meget frugtbart, som frembærer adskillige slags Korn, Druer, Mandler, Daddeler, Figener, Granatæbler, Vandlemoner etc. Dog med den Forskiel, at en Provintz er bedre i en, end en anden i andre Ting, og maae der idelig gøres Leverancer fra alle |6| Stæde til Lejren, hvor Kongen opholder sig med sine Dronninger. Der sendes megen fiin Uld samt Vox og Honning ud af Landet, at jeg ikke mælder om adskillige slags Apotheqver-Vare, item rare Skind af Løver, Tiger og deslige. Om andre Metaller end som Bly opgraves, veed jeg ikke. For dem som ere fødte i Landet, maa Luften være sund nok, idet at det er ikke usædvanligt, der at see Folk af 100, af 120 Aar og derover. Man bemerker af og til Jord-skiælv og megen Torden især om Sommeren. Foruden graadige vilde Dyr, som Løver, Tiger og deslige, hvilke ofte angribe Menniskene, Indbyggerne finde megen Plage af adskillige Slags forgiftige Slinger, dog meest af Scorpioner, som i visse Egne findes i saaden Mangfoldighed, at man neppe kand tage en Steen fra Jorden, uden at der ligger een eller to derunder. Dertil komme og de fortrædelige Myg og Fluere, som meget foruroliger de

Sovende.

Landet beboes af Tyrker og Mohrer, de sidste falde baade hvide og sorte: Deres Sprog er adskilt fra Tyrkernes, og kalde de det Arabisk, men begge Nationer, som henhøre under foromtalte Bejs Herredømme, kaldes med et Navn *Schirk*, som vil sige saa meget, som de Folk der boer Sønder |7| paa, udi Religionen ere Mohrerne ikke meget adskilte fra Tyrkerne, undtagen noget i deres Ceremonier, jeg maa og give Tyrkerne i almindelighed den Berømmelse, at de ere oprigtigere en som Mohrerne, saa at, hvad Omgængelsen vedkommer, findes i Almindelighed lige saa megen Ærlighed iblant Tyrkerne, som desverre iblant os Christne. Udi deres falske Religion ere de nidkiære, og skal neppeligen nogen findes, som forsætligten handler imod de Ting, som de holde for at være en Mahometaners Pligt. Saasnart det gryer ad Dagen, udraabes af et Taarn eller andet høyt Sted, af den, som dertil er beskikket, naar han har stukket en Finger i hver sit Øre: *Eschet velej elej lala, Eschet enne Mahamet arasu lala ella velun Zelleth, ala hoat warth, ala hoat warth*. Derpaa reiser sig hver Mand, og efter at de have toet Hænderne indtil Albuen, Fødderne til Knoglene, rensset Munden og Næsen og tilligemed Ansigtet strøget med Baghaanden bag Ørene, forrettes deres sædvanlige Bøn, som skeer 5 gange om Dagen, første gang for Solens Opgang, Ordene lyde saaledes i det Arabiske Sprog: *Al ham dilola Robbi lairo min rachmana rachim mänik jumidin, jäken abeddo jäken estohiim tokino soratin lädino en en dalo-* |8| *hiim al ham dilolah robbi läiro min*. De ere i den Tanke, at ikke letteligen nogen Tyrk bliver fordømt. Om Christo, som de kalde *Eisa*, og Jomfru Maria, som de kalde *Lella Maria*, tale de med Ærebødighed, om Diævelen, som om den der gjør ondt. Deres Omskiærelse bliver først foretagen i det fjerde femte ja end og 6 Aar. Svinekiød spise de ikke, ey heller drikker nogen Mahometaner Viin eller anden sterk Drik, men i steden derfor enten Vand eller Schorbet, som er Vand kogt med Rosiner, som kand tillaves paa adskillige Maader. Deres Faste-Dage, kaldet Ramadam, holdes en heel Maaned hvert Aar, da om Dagen intet nydes, men derimod ædes og drikkes om Natten; i de sidste Aaringer kunde min Patron ikke taale at faste, men aad lidet i Smug. Deres Døde indsvøbes i et Klædebon, og legges saaledes i Jorden. Mohrerne anstemme gemeenligen et Klagemaal over deres Døde, da baade Mænd og Qvinder rive sig med Neglene paa Kinderne og i

Panden. Naar de gifte sig, faaer Brudgommen ikke sin Brud at see forud, men naar han med sine Giæster paa Høytids-Dagen har ædet og drukket, hvorved undertiden spilles paa et Cithar, føres han i Fruentimmer-Stuen, hvor Bruden tillige med andre Qvinder fo- |9| refindes, alle tildekkede over Ansigtet, men hannem er givet et Tegn, hvorpaa han kand kiende Bruden, hende gaaer han da hen til, tager de Penge, som han vil og kand give til Morgengave, i et Tørklæde, giver hende et Slag dermed, og gaaer derpaa bort ind i Sovekammeret, hun følger efter, han spørger hende derpaa tvende gange om hendes Navn? men hun svarer ikke, førend han spørger tredie gang, derefter kaster han Tørklædet med Pengene paa Gulvet, udbreder et lidet Teppen paa Gulvet, træder derpaa og gjør sin Bøn, imidlertid fører hun sig af hendes Klæder, og gaaer til Sengs, og han følger efter, de fleeste Qvinder ere meget unge, naar de giftes. I Mad og Drikke leve de Tyrker, som jeg har seet, tarveligen, der frembæres ikke mange Retter, men mange slags Frugter, Serveres ved Maaltidet. De spise om Morgenen først et slags Bakkelse, dernest drikker man Caffé, Thee æstimeres ikke, Klokken 10 spises til Middag, derpaa hviler man nogle Timer, og spises igien om Eftermiddagen, ungefær om fire Slet.

Hvad nu fremdeeles mine Fata vedkommer, da har jeg først halvtredie Aar tient for Laqvei hos denne min Patron, og som jeg i den Tiid lærde *Lingva Franca*, saa- |10| velsom ogsaa det Tyrkiske og Arabiske Sprog, efter haanden og blev dreven i de Ting som forefaldt, gav Gud mig Yndest hos min Patron, saa at han bar altid stor Godhed for mig, han anbettede mig det Embede, som der er af megen Vigtighed, kaldet *Gassenadahl* eller *Gasnadi*, efter vores Lands Talemaade Ober-Casserer, jeg beklædte denne Betienning først i 4 Aar, da min aarlige Løn var 1700 Styk von Achten, foruden det som jeg ejede af Land, Cameler, Faar og deslige. Tvende Skrivere, som vare stedse hos mig, bekostede min Patron, men en snees Betientere, og undertiden derover, lønnede jeg selv. Trende gange om Aaret havde jeg en med Sølv og Guld rigeligen stukken ny Mondur. Foruden denne min Bestilling, blev mig endnu et Commando anbetret af 500 Heste, thi jeg havde endog som Casserer ved en og anden forefaldene Leilighed, efter givne Ordre, viist et slags Bravoure, som behagede min Patron, ihvorvel min Tapperhed i Grunden var snarere en Forvovenhed, end et ordentlig Moed og Mandighed, thi jeg var dog ikke fornøyet i mit

Sind, og derfor skiøttede jeg ikke meget derom, enten jeg levede eller døde, lad være at jeg var en anseelig Mand for Nationen, og mange |11| misundte mig min Lykke, saa indsaae jeg selv dog nok Sagen, at jeg uagtet alt dette, dog var bleven en Slave, og at en liden Forseelse hos en Barbarisk Herre, der har Magt at gjøre hvad hannem selv lyster, let kunde foraarsage, at jeg blev ligesaa dybt fornedret, som jeg var ophøyet, ja gik hver Dag med mit Liv i min Haand. Disse ommeldede 500 Mand til Hest, vare stedse omkring mig, og kunde ansees som min Patrons Liv-Gvarde. Det hendede sig, at der yppedes en Krig imellem min Patron og en anden, navnlig *Boässäse* af *Thesés*, som vel kunde ansees som en liden Fyrste, og tillige var Hovedet for en fornemme Familie, samme *Boässäse* fik i Sinde, at vilde bemægtige sig et vist Stykke Land, som tilhørde min Patron. Jeg forbigaaer her de smaa Skermydseler, som forefaldt, hvilke vare adskillige, i det der dagligen fægtes, saa længe tvende Partier ligge til Feldt imod hinanden, hist og her skeer idelige Attaqver, man bruger ey heller den Maade som i vore Lande, med at gaae ordentlig til Verks, men det meeste bestaar i et fyrig Angreb. Af disse smaa Debatter, var følgende tvende de vigtigste: I den første vare vi lykkelige, i den anden derimod havde Fienden en Fordeel. Efter at man havde plyndret paa beg- |12| ge Sider nogle tusinde af Cameler, Heste, Faar og deslige, blev jeg engang commanderet ud med de 500 Heste at recognoscere, og da vi ved den Leilighed bemerkede, at Fienden havde slaget sig til Rolighed, resolverede vi at gjøre et Indfald, samme lykkedes saa vel, at da han mueligen tenkte, at vores heele Magt, som gemeenligen var 9000 à 10000 Mand, var tilstæde, tog han Flugten, 52 Hoveder førte vi med os tilbage, derimod havde vi ikkun tilsat fem Mand, vi sendte en for i Vejen, at give min Patron Efterretning om vores Sejer. Da vi ankom, befoel Kongen, at hver som havde bragt et Hoved med sig, skulde gaae frem og kaste det til hans Fødder i Telten, han regalerede dem i Almindelighed med Penge, men mig i sær bleve adskillige *Æres* Beviisninger tillagte, i det de fornemste Betientere bleve befalet at opvarte mig, og siden den Dag blev jeg anbetroet at commandere det heele Cavallerie, hvilken Betiening kaldes *Laga di Dejra* eller Obriste for Cavalleriet, men jeg fik derover manges Had og Misgunst paa Halsen. Det varede ikke længe, før jeg atter skulde gjøre et Forsøg imod samme Fiende, det skeede og, men til

min og de med mig havendes Fortred, thi da Fienden flygtede og vi satte efter hannem, |13| maatte vi defilere imellem nogle Klipper, Fienden havde belagt Passen med Fodfolk, af hvilke en Deel af vore Folk bleve ihjelskudte, og for en Deel blev Passen afskaaren, som maatte give sig fangne, de andre undflyede og undkom, iblant de Fangne var jeg, min Hest var skudt under mig, man tog mit Liv-Bælte, og sammenspente mine Hænder dermed paa Ryggen, 45 af vore Folk, som vare fangne, bleve massacrerede og man var først sinds paa at handle ligeledes med os, men da Fienden haabede at faae en god Ranzion for os, bleve 15 i Live, hvor iblant jeg og fandtes, da dog en af mine Tienere, som jeg havde med mig og særdeeles elskede, blev ihjelskudt for mine Øjne. Da vi nu vare satte i Forvaring, kom den foromtalte *Boässäser* Gemahl, hvis Navn var *Elgia*, ind i Fængselet, tildekket efter Tyrkernes Maade, saa intet bart saaes af hende, undtagen Øynene og hendes Hænder, som vare efter deres Sædvane broget malede, med adskillige dybt indbidende Farver. Hun var meest kommen i Fængslet af en Nysgierighed for at see mig, siden hun havde hørt at jeg var en Christen, hun spurte hvilken det var af os? og efter igientagen Spørsmal, kastede jeg mig til hendes Fødder, som |14| desuden blev kiændelig nok iblant dem, eftersom de andre Fangers Øyne bleve henvendte paa mig, saa og nogenlunde var afskilt fra de andre i henseende til Farven, hendes Spørsmale vare adskillige til mig: Om man i vore Lande troede paa en Gud, der raader over Himmel og Jord? da Jeg besvarede dette Spørsmal med Ja, gjorde hun den Indvæending, at de i Europa tilbade Træ og malede Billeder, denne hendes Mistanke, maa vel have reiset sig deraf, at hun enten havde seet eller og hørt om Catholiquerne, fremdeeles: Om vi havde Heste, Cameler, Melk, Olie, Brød og deslige? endelig gik hun bort, jeg raabte hende efter i en bevægelig Tone med høj Røst, at indlegge en Forbøn for mig hos hendes Herre, hvortil hun alleneste svarede, at jeg ikke skulde saa raabe, hvilke Ord jeg tog i den Mening, at hun var bleven fortrydelig, men inden faa Timer kom Smeden, som gjorde mig løs. Jeg havde derpaa den Naade, at føres in for *Schey*; som betyder saa meget som en Printz, og mig blev meget Godt beviist til min Vederqvægelse, denne *Schey* var en Sønne-Søn af den gamle *Boässäse*, hos hvilken jeg havde den Lykke at komme saaledes i Ynde, at mig ikke alleneste blev beviist meget Godt, og adskillige Ting bleve præsen- |15| terede til min Vederqvægelse, men endog, at han bad sin

Oldefader, at han maatte tage mig med paa Jagten. Da man en Dag et par Timers Tiid over Middag havde ladet Hestene føre lidet til side, forlystede denne *Schey* sig med de Herrer, som han havde hos sig i at skyde til Maals. Da jeg imidlertid stod i nogle dybe Tanker over min Skiæbne og havde ungefær mine Øjne henvent paa Hestene, formenede den unge Herre, at jeg besaae Hestene, og spurte mig derfor, om disse vare ikke nok saa gode, som de jeg havde efterladt i Constantin, jeg unnderstod mig ikke at besvare hans Spørsmål, indtil jeg havde udbedet mig den Naade at maatte sige Sandheden, thi jeg havde alletider hørt, sagde jeg, at det sømmede sig ikke at tale andet for store Herrer, end som Sandheden, berettede derhos, at de Heste, jeg havde seet i Constantine eller i min Herres Lande, nok kom mig saa raske og smukke for som disse, han befalede at jeg skulde ride paa en af dem, men da jeg ikke synderlig berømmede den, loed han mig prøve sin egen Ride-Hest. Jeg flanqverede dermed noget lidet omkring, og da jeg bemerkede en særdeles Munterhed hos Hesten, falt mig strax i Sinde, at mig var her givet en ypperlig, skjønt farlig Leilighed at undkomme.

|16| Mit Hierte slog i mit Liv, o! tenkte jeg, om jeg torde! jeg brød over tvers, fuldte min Drift, gav Hesten fulde Sporer og undrente, jeg var alt et lidet Stykke vejs borte, før man kunde til visse vide mit Anslag, de raabte paa mig, og strax satte 20 til 30 Mand efter mig til Hest, nogle Skud Skeede ogsaa, saa at en og anden Kugle støvede i Sandet ved Siden af mig, men inden 3 Timers Forløb, var jeg alt kommet dennem for langt af Synet. Om Natten reed jeg, om Dagen fik Hesten noget at æde i Skovene, min Spise blev i den Tiid nogen Frugt og et slags Salat, der voxer i Landet. Jeg tilbragte i alt paa Vejen to Nætter og noget over een Dag, da jeg igjen til min Patrons største Fornøjelse indfandt mig i Lejren. Efter en og anden Disput, blev der omsider sluttet Fred imellem min Patron og den omtalte *Boässäse* til *Theses*. Mueligen blev denne Fred saa meget meere holden for raadelig, da min Patron bemerkede nogle Bevægelser af den Bej som residerer i Tunis, det kom og omsider til en Krig imellem dennem, da der blev sluttet en nøye Alliance med *Boässäse* og min Patron, Lykken var nesten lige paa begge Sider i Begyndelsen, men omsider fik vi Leilighed, at opholde os med vores Armee i |17| Fiendens Land, et halv Aar havde vi været i Gevær imod hinanden, da vi omsider kom til kort paa Proviant, thi de Cameler, som tilførde os Olie og Brød, bleve bortrøvede af en af min Patrons

Uvenner, kaldet Murath, som boede paa de Tuniske Landes Grændser. Denne Mangel nødde os til at fatte en kort Resolution, at angribe Fienden, i hvad Lykke vi end skulde have. Men som Fiendens Magt var større end vores, endskiønt vi aldrig i min Tid havde have saa talrig en Armee, som den gang, som i det mindste var 40000 Mand sterk, var det nødvendigt at bruge tilbørlig Forsigtighed og at vide nogenlunde Omstændighed om Fiendens Postering. Min Patron og *Boässäse* besluttede at een skulde udsendes, efter Muelighed at udforske disse Ting, men da man raadslog derover, hvo dertil best kunde bruges, falt *Boässäses* Vall paa mig, den Christen sagde han, den *Gassenadahl*, er god nok dertil, hand vidste hvorledes jeg havde borsniget mig tilforn fra hans Sønne-Søn, og vilde heldst spille mig igien et Puds, om han kunde. Min Patron som elskede mig, og derfor ikke saa gierne vilde paalegge mig saa vanskelig en Forretning, spurte mig, om jeg havde Lyst dertil? jeg svarede: her gielder ikke, hvad jeg har Lyst til, men |18| hvad *Afendi* (det er, min naadige Herre) vil befale. Kort, jeg fik hans Ordre, med det Tillæg, om det gik vel, skulde jeg have min Afsked med Ære til mit Fæderneland, naar jeg vilde. Jeg nærmede mig til Fods om Natten til Leiren, som stod tet hos os, men før jeg kom derhen, mødte mig nogle Ryttere. Jeg vidste ikke i denne Skyn- ding, hvad jeg skulde gjøre, dog falt det mig i Sinde, at bortkaste min Sabel og mine Pistoler, og at give mig ud for en Deserteur, som tillige havde noget vigtigt at tale med Kongen af Tunis, om jeg maatte nyde den Naade, at føres frem for hannem. Da disse vel agtede af mine Klæder, at jeg maatte være en af de fornemste Officerer, glædede de sig derover, og min Begiering blev efterkommet. Den Tuniske Bej kiendte mig strax, spurte derfor: Hvorlunde jeg som *Gassenadahl* og *Laga di Dejra*, der hos min Patron stod i saadan Anseelse, kom til hannem? Jeg kyste hans Haand, udbad mig underdanigst hans Beskyttelse, hvis ikke, var det ligemeget, enten jeg skulde miste mit Liv i hans eller i min forige Patrons Hænder, som jeg foregav at vilde dræbe mig, fordi der var Mangel paa et og andet i Leiren, hvilken Mangel blev lagt mig til Last, ligesom den indfandt sig for min Forsømmelses skyld, end- |19| skiønt det var aabenbare, at *Murath* havde bemægtiget sig vores Proviant, mit Liv var mig imidlertid kiært, om han vilde spare det, forsikrede jeg, troligen at vilde tiene hannem, om han vilde ansee mig som duelig dertil. Den Tuniske Bej teede sig heel fornøyet ved min Ankomst, udspurte nøye, om det saa havde sig, at der var

Mangel i vores Leir paa Proviant og Ammunition, som han havde erfaret af nogle Deserteurer. Jeg sagde ja, endskiønt det sidste ikke saa havde sig, thi Lod og Krud fattedes os ikke, ydermeere blev jeg tilspurt: Om jeg og var sindet, at fægte imod min forrige Patron? Jeg sagde om jeg fik en Hest med Tilbehør, var jeg redebon dertil, og det saa meget alvorigere, siden jeg som en Overløber ikke kunde nogensinde vente Pardon hos ham. Det skeede, og jeg kand ikke negte, at som jeg blev saavel udrustet og antagen hos denne Herre, blev det mit fulde Forsæt, endskiønt det ikke var det tilforn, at blive hos hannem, helst da det var venteligt, at den Tuniske Armee vilde beholde Marken, og de Constantinske nøddes til enten med det første at gjøre en desperat Attaqve, eller og at retirere sig hovedkulds tilbage, for den ommeldete Mangels skyld. Jeg blev gandske vel betroet hos den Tuniske Bej, mig blev |20| tilladt at fare omkring i Armeen, og at besee Artilleriet, ligesom jeg dermed blev nøye udforsket, om vores Armee og Anstalter. Til min Fortred ankom paa den tredie Dag nogle Overløbere, som heel vel vidste, at jeg ingenlunde var i nogen Unaade hos min Patron, men dømte, at jeg var udsendt for at udspeide Fiendens Anstalter. En Renegade havde hørt, at dette Rygte var kommen for den Tuniske Bej, som altsaa spurte mig om Sagens Beskaffenhed? Jeg gjorde mig vred, og vilde vide, hvo der havde saa talet om mig? Han svarede: nogle af eders egne Overløbere. Imidlertid merkede jeg nok, hvad Klokken havde slaget, hvorfor jeg speculerede paa at komme derfra, gjorde altsaa Mine, ligesom jeg vilde vove en Dyst imod Fienden, thi denne er deres Maade, nu med 100, atter med 200 Heste og derover at gjøre et Indfald paa hinanden. Jeg fik et hundrede Mand med mig, og satte an med dem; men da jeg kom mine Egne saa nær, som mig got syntes, gav jeg et Tegn, at jeg vilde overgaae til dem, som da og med Glæde mødte mig, og escorterede mig til min forrige Lejr, til min Patrons store Forundring. Nu var jeg i Stand, at kunde give nøye Efterretning om alle Ting, raadte og til, i samme Nat at angribe Fien- |21| den, og at falde ind paa den Kant, som han umuelig kunde formode det, nemlig ved at komme bag paa hannem. De Constantinske vare nok saa gode Soldater som de Tuniske, dertil kom Nøden, som tvang os paa den ene Side, og Haab om Bytte og Proviant i Overflødighed paa den anden Side, end meere, min Patron havde udlovet visse Belønninger for visse Ting, de kunde bemægtige sig af Fiendens, f. E. for et Stykke 1000 Rdlr og saa fremdeles. Det kom,

kort at fortelle, til en Hoved-Bataille, som lykkedes saa vel for os, at vore Folk efter nogle Timers Forløb, forjagede Fienden, og fik den fiendtlige Lejer til Bytte. Men i denne Trefning kom min Patron fra sin Hest, og som jeg gemenligen holt mig nest ved ham, offererede jeg hannem min Hest, i den Tanke, at jeg og, naar han først var i Sadelen, vilde springe bag paa, men os paakom saadan Trængsel, at det blev mig ikke mueligt, dog holt jeg endnu ved Halen i det Haab, at jeg derved kunde trænge mig igiennem; men som jeg var corpulent og tung til Fods, maatte jeg slippe løs, og var ingen anden Raad for mig, end at kaste mig paa Jorden iblant de Døde. Den ene Haand loed jeg ligge udstrakt, den anden laae under mine tvende Knive, som Tyrkerne bæere paa Bry- |22| stet, da jeg nogen Stund havde ligget i den Positur, hørte jeg, at en sagde til den anden: Her finder jeg en i propre Mondur, den maae jeg vist have. Han stod af sin Hest, begyndte at løfte paa mig, for at kandre mig omkring; men i det samme greb jeg fat paa ham med den ene Haand, gav hannem et Kniv-slag i Brystet med den anden, saa at han gav et stort Brøl af sig, og jeg ikke et mindre, thi jeg fandt mig saa bespendt, at om jeg ikke var kommen til at raabe, syntes mig jeg maattet døe. Den Dødes Hest tiente mig altsaa dermed at komme fra Valpladsen, hvorpaa jeg atter forefandt min gamle Patron.

Disse Avanturer vare de fornemste af dem, som forefaldt i Krigs-Hændelser, hvad andre smaa Debatter anlanger, da findes de alt for vitløftige at anføre, thi mange har jeg efter Ordre massacreret, mange og uden Ordre, i det mig i de sidste Aaringer alting blev anbetroet, saa jeg havde fuldkommen *Jus vitæ & necis*. Min Patron blev gammel, og saae helst, at Tingene bleve afgjort ved mig; mangen gang, naar han om Middagen lagde sig til Hvile; var en eller anden Execution paa de Straffeldige fuldført, inden han vognede. Iblant dem, som ieg efter Befalning har dræbt, ligge |23| mig tvende Muurmestere allermest i Sindet. Tvende gange fik min Patron i Sinde i min Tiid, at lade en anseelig Deel Ducater inmuure i et Taarn, da Muurmesteren var betalt for hans Umag, havde jeg Befaling, at naar han gik for mig ned af Trappen, skulde jeg bække Halsen i tu paa ham, som jeg og maatte gjøre, hvis jeg ikke vilde sette min til. Hertil havde min Patron tvende Aarsager; den ene, at Stedet, hvor Pengene laae, kunde blive dulgt, den anden, fordi Tyrkerne ere i den Overtro, at dens Siæl, som er myrdet, ligesom svæver eller vaager

over Skatten, at ingen uden Eyermanden kand faae den. Saa aldeeles kand Satan bemægtige sig af et Menneskes Hierte, naar det bliver indtaget af en eller anden Hoved Last! Følger nu, at jeg og melder noget om andre Merkværdigheder.

Det hendede sig i min Udlændigheds Tid, at jeg havde den Fornøjelse, at see 5 Europæer, hvilke vare udsendte af Kong Augusto i Polen, for at erkynde sig om de Africaniske Landes Beskaffenhed. Den fornemste af dem var Doctor Johannes Hebenstreit, der var og med i Sælskabet en Urtegaards-Mand, som var fød paa Alsen, og samme var mig for Landsmandskabs skyld saa meget angenemere, den siette var, saa |24| vidt jeg veed, død paa Reisen. Min Patron beteede sig heel høflig imod dem, og befalede at jeg skulde gjøre Anstalt at intet manglede til deres Forplegning. Det var mig en Glæde, at kunde forære Doctoren nogle Sølv- og Guld-Mynt, som vare, saa vidt jeg veed, Romerske, endskiønt de vare fundne i min Patrons Lande. Han fik og adskillige Hude af Løver, Tiger og deslige. Urtegaards-Manden var jeg behielpelig i at faae adskillige Vexter, Rødder og Blomster samlede. De sidste bevarede han i en egen Bog imellem graa Papir. Doctoren var nogle Mile bortreist, at besee en gammel forfalden Bygning, hvoraf findes adskillige i Landet, og kiendes endnu, at de have i deres Tid været kostbare nok, ved denne Bygning fandtes nogle Steene, hvorudi var indhugget i gamle Dage Latinske Bogstaver. Da min Patron ved mig lod spørge, hvad rart Doctoren havde forefundet sammesteds, blev hannem givet til Giensvar, at Doctoren havde fundet sig ved disse Inscriptioner saa fornøyet, som om havde fundet nogle 100 Ducater, derover loe han hierteligen, sigende: O! hvad ere de Christne store Giekke. Jeg veed visseligen, at den gode Doctor gierne skulde have betalt mig min Ti[e]neste, men jeg behøvede ingen Penge, længtes |25| dog at see en tydsk gudelig Bog, thi mine Forældre havde havt den Omhyggelighed for mig, at jeg lærte at læse og skrive, før jeg kom paa Søen: mit Ønske naaede jeg; thi saa snart Doctor Hebenstreit var kommen til Saxen, forsendte han Speners Reise-Postil over Livorno og Algier til Constantine, med sit Navn for i beskreven, tillige med et Ønske om min Befrielse, samme Bog har jeg endnu i min Forvaring med mig ført til Amrom, til hans Ihukommelse. Han havde en Bog med sig, hvorudi adskillige Venner og Velyndere havde skrevet deres Navne, samme

præsenterede han mig, i den Henseende, at der i blev tegnet mit Navn og Fødested.

Otte Aar havde jeg været i Africa, da min Patron besluttede at anstille en Caravane til Mecca i Arabien, som Tørkerne holde hellig, fordi deres Prophete Mahomet der er fød: samme Caravane eller Reise-Sælskab bestod ungefær af 6000 Mand, men af dem reisede de 4000 paa egen Bekostning, men de 2000 paa min Herres. Det besværligste paa denne Reise var, at mange Stæder Vandet vilde feile, som derfor maatte føres med os paa Cameler i store Læder-Flasker. Underveis paa denne Side af Mecca, kom vi til det Sted hvor Hagar |26| i fordum Dage har været med hendes Søn i Nød for Vand, Brønden som helligholdes og forevises der, kaldes paa deres Sprog, *Il me sim sim*: 13 Maaneder gik forbi før vi fik samme Reise fuldendet. Min Patron blev for saadan ved denne Reise beviste Andagt bæret med det Tilnavn *Hatje* det er: den Hellige. Nogle Tider derefter blev stiftet Ægteskab imellem en af min Patrons Slægtinger og Kongen i Marocco. Jeg blev beskikket med andre fleere, at føre dene Printzesse didhen, men havde ligesaa lidet den Ære, at see hendes Ansigt, som nogen af min Patrons Fruers, uagtet jeg i saa mange Aar var i hans Tieneste. Hun blev baaren paa en Camel, hvorpaa var bygt et lidet Skiul, som paa en Portechaise, og selv var hun idelig tildekket over Ansigtet. Kongen i Marocco, hos hvilken jeg gjorde min Opvartning, var samme gang *Sidim Mohamet, Mula Debbi*, de sidste tvende Ord hører til hans Titul, og vil sige saa meget som Herre over Guldet.

Nogle af de notableste Ting i Landet, hvor jeg var fangen, agter jeg følgende at være: der findes en Steen, beliggende imellem Algier og Constantine, som er af temmelig Størrelse, samme har uden til og inden i en grøn Farve, naar noget pulveri- |27| seres og indtages af den Steen, sige de, at den curerer Feberen, samme kaldes paa deres Sprog: *Hetjar Sidna se Eisa* den HERres Christi Steen, thi man har en Tradition, at den HERre Christus paa det Sted har hvielet sig med sine Discipler.

I en stor Landsbye kaldet Omgau, skal nogle ligge begravne, som de kalde Syv-Sovere: naar noget er staalen, føres den Mistenkte derhen over disse Graver, da han sværer, at om han er skyldig, han ikke maatte gaae derfra, uden at tage Skade paa Hoved, Arm, Been eller deslige, da det aldrig (som Tyrkerne sige) slaaer feil, at jo den Skyldige tager Skade.

Endnu forunderligere har det sig med nogle Folk, som hist og her opholde sig i Landet, som kand ansees som Tyrkernes Geistlige, disse kaldes Maraboth, ved dennem udrettes, hvortil jeg selv er Vidne, forunderlige Ting, om ved Dievels Konst, veed jeg ikke. Jeg har selv seet, at de ved deres blotte Aande have optendt Ild, for Exempel sat Ild paa en Pibe-Tobak ved at aande derpaa; saa var jeg og overværende, da følgende Historie tildrog sig: den ene af min Patrons Fruer fik en Hævelse over Maven, som af en Vattersot, en Maraboth blev hentet og spurt til Raads, samme fik en af |28| hendes Kammer-Piger hentet, og da han havde sat et Kobberfad paa Gløder, og kast en Deel Virak derpaa, tog han Kammer-Pigens Haand, befalede, at hun skulde holde den over Røgen, efter at han havde gjort en Kreds i Haanden med Bomuld, og øst nogen Olie midt i den Kreds. Derpaa begyndte Maraboth at pladre mangfoldig, og med megen Heftighed, det kom mig for at der vare mange fremmede Ord af allehaande Sprog blandede tilsammen, vist nok er det, at jeg intet kunde forstaa af alt det, som han med høy Røst fremførte. Han spurte imellem, om hun saae noget i hendes Haand, hun svarede ney; derpaa begyndte han paa ny med samme Heftighed, da hun omsider raabte: jeg seer mange Folk. Han spurte: hvad for Folk? hun svarede: fornemme Folk, som vil holde Divan. Han siger: spørg dem ad, hvad Fruen skader? Hun: de sige, at hun har været paa et ondt Sted, hvoraf hun har taget Skade. Han: spørg hvad Raad man har at bruge? Hun: de sige, man skal tage de og de Urter og kaage dem, deraf skal hun drikke, og med de Ting skal hun bade sig. Det skeede, Fruen blev sund, men Kammer-Pigen faldt i Afmagt, og blev som død bortført, kom og ej til sig selv i de første 24 Timer. Nogle Tider derefter spurte jeg hende: om hun ey havde |29| hørt og seet noget? hun svarede, at hun vidste ikke af nogen Ting at sige, undtagen at hun i min Patrons en Maraboths og min Nærværelse havde holdet hendes Haand i en Røg, som Maraboth havde anrettet. Mange slige Ting skee ved disse Folk, som for Exempel: at de kand jage Armen ind i Livet paa en Hest, saa at den er blodfarvet, naar de drage den ud igien, at tale derefter nogle Ord, og strax derpaa at lade Hesten faae at æde og drikke, da derpaa aldeles intet kiendes. De vise igien det, som er staaen, og hvad meere saadanne Ting kand være. Nogle af disse Folk gaae i smukke grønne Klæder, som de sige at skee Christo til Ære, thi de formeene, at denne Farve behager ham, i

henseende til den før omtalte grønne Steen. Nogle derimod ere iførte i heel ringe Klæder. Der findes og et Dyr i Landet, kaldt Dyp^[1], som nærer sig mest af vild Honning, og har nogen Lighed med et Sviin: om samme underlige Dyr have Tyrkerne den Meening, at det tilforn har været en Maraboth, eller at en Maraboths Siæl er faret deri. Aarsagen til denne deres Præsumption er denne, at Dyret har den Maade, at naar man flyer det et Brev eller et Blad af en Bog, tager det Papiret i de foreste Fødder, og holder det for sig, da det begynder at pladre mangfoldig, ret lige saadan som det kunde læse, og naar man vil tage Papiret fra det, bliver det vred og river det i Stykker.

Men jeg kommer igien til min egen Historie, og i sær til min Løsgivelse, som fulgte ikke længe efter den sidste Krig med Tunis. Min Patron havde givet mig sit Løfte derom, saa indlagde og en af den Bej til Algier hans Betienter Forbøn for mig.

Samme var hans *Gassenadahl*, og derhos hans Søster-Søn, og siden min Bortreise skal han være bleven Bej eller Konge til Algier, hans Navn var *Ali Goje*. Han forestillede min troe Tieneste, og adskillige Expeditioners lykkelige Udfald. Det var og paa den høye Tiid, da min Dimission mig blev accorderet, min Patron havde alt opnaaet det 95 Aar, saa at jeg hver Dag maatte formode en Forandring, ved hvilken det havde seet slet ud for mig, helst da de, som mest have været i Naade, pleye mest at blive plagede for Penge af den følgende Regent, og naar hans Begierlighed er umættelig, pines og plages de ofte til døde, af hvilke de søge at udpresse større Capitalier, end de Lande bringer til veje, og var ligeledes Gierighed noget nær min Patrons Hoved-Lyde, skjønt jeg ikke kand laste ham |31| for Karrighed. Vel havde jeg i Sinde, at flye til en af mine Naadige Fruers Broder, naar noget Dødsfald skulde paakomme, som jeg havde lovet, at føre hans Søster til, om det nogenlunde var mig mueligt, jeg havde og anbetroet hannem 1000 Ducater i Forvaring, men som jeg ikke biede saa længe, fortrød det mig ikke, at lade dem i Stikken. Aftenen før jeg drog fra Constantine, havde jeg endnu adskillige Discurser med min Patron, og som der i det samme hørdes en Larm i et Telt ikke langt fra min Herres, spurte han, hvad der var paa færde? Jeg svarede, at det var Morerne, som beklagede en Embeds Mand af deres Nation,

som var død. Ja, sagde han, han er nu vel de[r]an, men du, hvorhen tænker du? see! du reiser nu herfra, du gaaer bort og dør i dag eller i morgen, jeg tager ingen Deel i din Fordervelse, den være paa dine Skuldre, thi jeg haver raadet dig til dit Gavn, dit Ansvar vil derfor blive større, efterdi du haver havt Leilighed, frem for dine Medchristne, at blive en Muselman. Dagen derefter, da jeg var reiseferdig, gik jeg til min Patron, kyste paa hans Haand, sigende: *Afendi!* jeg takker for det Brød og den Salt, jeg nu i de 12 Aar anammede af Eders Hænder, udbeder mig Eders Velsignelse og om Forladelse |32| for de Ting, hvorudi jeg maatte have forseet mig. Hans Svar var dette: Jeg takker dig, Capitain, for din Tieneste, og har jeg gjort dig imod, du ligeledes giver mig det til. Ved de sidste Ord faldt jeg i Graad, og omfavned hans Knæ, men han reiste mig op, da den gamle Herre, i det at Taarene kiendtes paa hans Kinder, lagde sin Haand paa mit Hoved, sigende: far med GUD, tag dig i agt for sterk Drik, For Qvindfolk og for Jøderne i Algier, at de ikke lure dig dine Penge fra. Derefter meddeelte han mig et Pas paa Pergament, som jeg kunde forevise i Algier. Da jeg der ankom, spurte mig den der da værende Bej, hvorlænge jeg nur havde været i Constantine? Jeg svarede i 12 Aar. Vel sagde han, nu kand du vel tiene mig ligesaa længe; da jeg dertil svarede, at det skulde være agtet af mig for en Naade, at opvarte saa fornemme en Herre, sagde han, du meener det ikke, og lagde et lidet Skiildsord dertil; men gav mig dog saa meget som 7 Rixdaler i Guld, og meddeelte mig en Passeport uden Betaling, som ellers kunde have kostet mig 70 Rixdaler, sigende: For din Herres og din troe Tienestes skyld, forlanges intet. Men da han vendte sig til en anden Herre, som var hos hannem, sagde han: Er det ikke en Spot for |33| os? vi forhverve de Christne med vores Blod, og derefter lade vi dem gaae af Landet med vore Midler. Thi det var hannem bekiendt, at min Herre havde ladet mig beholde, hvad jeg der ejede, hvorvel jeg kunde have bragt mine Midler langt høyere ud, om jeg ikke i saadan Skynding maatte nødes til at sammensanke dem, da mange Ting maatte sælges for halv Værd. Følgende Historie blev mig der fortellet: fire eller fem Slaver i Algier, havde overlagt med hverandre i Stilhed, at forfærdige en Baad, dermed at undflye til de Christne Lande. En af dem gjorde den Aftale, at de den Aften, som de tænkte at undflye, skulde møde med Baaden ved en vis Have, som hans Patron ejede, gav dem og et Signal, at være parat, at indtage den Person, som han

ved en Løgte vilde tilføre dennem. Imidlertid blev et Sølvmon borte for Patronen: Slaven blev beskyldt derfor, mueligen ey uden Aarsag, da han dog negtede derom at være vidende, men sagde, at han havde lært en konst i Europa, at kunde vise igien, som han foregav at skulde skee om Aftenen. Han førte til den Ende Patronen med sig i Haven ved en Løgte, og gav for, at det staaende der skulde findes. Da han havde ført ham omkring, kom de omsider til det Sted, som de andre |34| vare, her sagde han, skal det findes; da hine bemægtigede sig af Tyrken, og førde ham med sig til de Christne Lande.

Min Hiemreise falt over Marseille, Lion, Paris og Hamborg. I Paris saae jeg endnu min forrige Hest, paa hvilken jeg var undviget fra *Boässäse*, thi den blev solt af mig til den Franske Consul i Algier, fra hannem kom den paa Kongens Stald. Da jeg kom til Hamborg, mødte mig min Fader Oluf Jansen, som endnu er i Live, og som tvende Aar tilforn havde bortsendt 800 Markl. til min Rantzion; men da han efter Kiøbmandens Skrivelse kom til Hamborg, for at afhente mig, maatte han til sin store Sorg fornemme, at man havde taget fejl, om ikke i Navnet, dog i Personen, da en Soldat af Bremen, for den Penge-Summa var bleven løsgiven. Min Faders Penge vare borte, og hans Søn ligefuldt i Tyrkiet; dog som han kort derpaa fik Brev fra mig, om min Velstand, og om Haab til min visse Forløsning, gav han sig nogenlunde tilfreds. Hans Haab blev opfyldt, da jeg Foraaret derefter ankom, og han atter indfandt sig i Hamborg. Men saa lidet som han kunde kiende sig ved den forrige, saa lidet torde han kiendes ved mig. Han havde ikke seet mig, siden jeg var en Dreng af 14 |35| Aar, og nu var jeg velvoxen, derhos corpulent og iført i propre Klæder. Jeg kom da med Helbred og Fornøjelse til mit Fæderneland igien, nesten om den samme Tiid, jeg for 13 Aar siden var bleven fangen, og bragte af rare Klæder, Meubler og i rede Penge skikkelige Midler med mig, som jeg med min Patrons Forevidende havde taget med mig udaf Turkiet. I Tønder havde jeg den Naade, at blive Salig Kong Christian den Siette forestillet, som Allernaadigst loed sig befalde, at høre noget om de Ting, som havde tildraget sig med mig. Kand jeg da end ikke ligne mig selv ved Joseph, i Henseende til min Uskyldighed, dog nogenlunde i Henseende til min Lykke, og har min gamle Fader havt noget af Jacobs Skiæbne, saa vel i Henseende til hans Sorg, som til hans Glæde over mig, da han ligesaa lidet, som han før kunde troe, at det gik

mig saa vel, ej heller nogensinde tænkte at see
mig meere. Abrahams, Isaacs og Jacobs Gud,
som haver opholdet mig iblant mange
Farligheder indtil denne Dag, give mig sin
Naade, at hans Frygt maa være for mine Øyne,
og at jeg med Joseph maa vogte mig for alt det
onde, som hannem er imod, og tilbringe Resten
af mine Dage i Rolighed, Troe og Tillid til
hannem, afskilt fra denne forfængelige Verdens
Tummel og Uroe!

[Back to Hark Olufs](#)

[Back to start](#)

© 2001 Martin Rheinheimer.

A critical version of the text is printed in: Martin Rheinheimer, Der fremde Sohn. Hark Olufs' Wiederkehr aus der Sklaverei. Neumünster 2001.